

מעשה ברבי אמנון ממגנצא

(מחבר הפיוט המפורסם "ונתנה תוקף"; על פי ספר או זרוע)

מעשה ברבי אמנון ממגנצא שהיה גדול הדור ועשיר ומיוחס ויפה תואר ויפה מראה, והחלו השרים וההגמון לבקש ממנו שיהפוך לדתם, וימאן לשמוע להם. ויהי כדברם אליו יום יום, ולא שמע אליהם, ויפצר בו ההגמון.

ויהי כהיום בהחזיקם עליו, ויאמר: "חפץ אני להיוועץ ולחשוב על הדבר עד שלושה ימים", וכדי לדחותם מעליו אמר כן. ויהי אך יצוא יצא מאת פני ההגמון שם הדבר לליבו על אשר ככה יצא מפיו לשון ספק, שהיה צריך שום עצה ומחשבה לכפור באלוקים חיים ח"ו.

ויבוא אל ביתו ולא אבה לאכול ולשתות, ונחלה. ויבואו אליו קרוביו ואוהביו לנחמו וימאן להתנחם, כי אמר "ארד אל ניבי אבל שאולה". ויבן ויתעצב אל ליבו.

ויהי ביום השלישי בהיותו כואב ודואג וישלח ההגמון אחריו. ויאמר לא אלך. ויוסף עוד הצר שלוח שרים רבים ונכבדים מאלה, וימאן ללכת אליו. ויאמר ההגמון: "מהרו את אמנון להביאו בעל כרחו".

וימהרו וביאו אותו. ויאמר לו: "מה זאת אמנון, למה לא באת אלי למועד אשר יעדת לי, להיוועץ ולהשיב לי דבר ולעשות את בקשתי". ויען ויאמר אמנון: "אני את משפטי אחרוך, כי הלשון אשר דבר ותכזב לך - דינה לחתכה", כי חפץ היה רבי אמנון לקדש את ה' על אשר דיבר ככה. ויען ההגמון ויאמר: "לא, כי הלשון לא אחתוך, כי היטב דברה, אלא הרגלים אשר לא באו למועד אשר דברת אלי אקצץ, ואת יתר הגוף אייסר".

ויצו הצורר ויקצצו את פרקי אצבעות ידיו ורגליו, ועל כל פרק ופרק היו שואלין לו: "התחפוץ עוד, אמנון, להפוך לאמונתנו?" ויאמר: "לא". ויהי ככלותם לקצץ ציווה הרשע להשכיב את רבי אמנון במגן אחד וכל פרקי אצבעותיו בצידו, וישלחהו לביתו. הכי נקרא שמו רבי אמנון, כי האמין באל חי וסבל על אמונתו ייסורין קשין מאהבה, רק על הדבר שיצא מפיו.

אחר הדברים האלו קרב מועד והגיע ראש השנה ביקש מקרוביו לשאת אותו לבית הכנסת עם כל פרקי אצבעותיו המלוחים ולהשכיבו אצל שליח ציבור, ויעשו כן.

ויהי כאשר הגיע שליח ציבור לומר הקדושה: "וחיות אשר הנה" אמר לו רבי אמנון: "המתן מעט ואקדש את השם הגדול", ויען ויאמר בקול רם: "ובכן לך תעלה קדושה". כלומר שקידשתי את שמך על מלכותך ועל ייחודך, ואחר כך אמר: "ונתנה תוקף קדושת היום", ואמר: "אמת כי אתה דיין ומוכיח", כדי להצדיק עליו את הדין, שיעלו לפניו אותן פרקי ידיו ורגליו, וכן כל העניין. והזכיר: "וחותם יד כל אדם בו, ותפקוד נפש כל חיי", שכן נגזר עליו בראש השנה. וכשגמר כל הסילוק נסתלק ונעלם מן העולם לעין כל, ואיננו כי לקח אותו אלוהים. ועליו נאמר (תהלים לא): "מה רב טובך אשר צפנת ליראיך".

אחר הדברים והאמת אשר העלה רבי אמנון ונתבקש לשיבה של מעלה, ביום השלישי לטהרתו נראה במראות הלילה לרבנו קלונימוס בן רבנו משולם בן רבנו קלונימוס בן רבנו משה בן רבנו קלונימוס ולימד לו את הפיוט ההוא, "ונתנה תוקף קדושת היום", ויצו אותו לשלוח אותו בכל תפוצות הגולה להיות לו עד וזיכרון, ויעש הגאון כן.

מצות שופר בראש השנה

מצות עשה של תורה לתקוע בראש השנה בשופר, שנאמר (במדבר כט/א): ובחודש השביעי באחד לחודש מקרא קודש יהיה לכם ... יום תרועה יהיה לכם.

כתב הרמב"ם בהלכות תשובה ג/ד:

אע"פ שתקיעת שופר בראש השנה גזירת הכתוב היא, רמז יש בה, כלומר עורו ישנים משנתכם ונרדמים הקיצו מתרדמתכם וחפשו במעשיכם וחזרו בתשובה וזכרו בוראכם, אלו השוכחים את האמת בהבלי הזמן ושוגים כל שנתם בהבל וריק אשר לא יועיל ולא יציל, הָבִיטוּ לנפשותיכם וְהִטִּיבוּ דרכיכם ומעלליכם ויעזוב כל אחד מכם דרכו הרעה ומחשבתו אשר לא טובה.

כתב רבי סעדיה גאון: מה שציוונו הבורא ית' לתקוע בשופר בר"ה, יש בזה עשרה עניינים:

העניין הראשון מפני שהיום היה תחילת הבריאה שבו ברא הקב"ה את העולם ומלך עליו, וכן עושים המלכים בתחילת מלכותם שתוקעים לפנייהם בחצוצרות ובקרנות להודיע ולהשמיע בכל מקום התחלת מלכותם. וכן אנו ממליכין עלינו את הבורא ית' ביום זה. וכך אמר דוד (תהלים צח/ו) בחצוצרות וקול שופר הריעו לפני המלך ה'.

העניין השני כי יום ר"ה הוא ראשון לעשרת ימי תשובה ותוקעין בו בשופר להכריז על ראשנו, כמי שמזהיר ואומר כל הרוצה לשוב ישוב ואם לאו אל יקרא תגר על עצמו. וכן עושין המלכים מזהירין את העולם תחילה בגזירותיהם וכל העובר אחר האזהרה אין שומעין לו טענה.

העניין השלישי להזכירנו את מעמד הר סיני שנאמר בו (שמות יט/ט) וקול שופר חזק מאד. ונקבל על עצמנו מה שקיבלו אבותינו על עצמם נעשה ונשמע.

העניין הרביעי להזכירנו דברי הנביאים שנמשלו כתקיעת שופר, שנאמר (יחזקאל לג/ד) ושמע השומע את קול השופר ולא נזהר ותבוא חרב ותיקחהו, דמו בראשו יהיה, והוא נזהר נפשו מילט.

העניין החמישי להזכירנו את חורבן בית המקדש וקול תרועת מלחמת האוייבים, כמו שנאמר (ירמיה ד/יט) כי קול שופר שמעת נפשי תרועת מלחמה, וכשאנו שומעים קול השופר נבקש מאת השם ית' על בניין בית המקדש.

העניין השישי להזכירנו עקידת יצחק שמסר את נפשו לשמים וכן אנחנו נמסור נפשנו על קדושת שמו, ויעלה זכרוננו לפניו לטובה.

העניין השביעי כשנשמע תקיעת השופר נירא ונחרד ונשבור עצמנו לפני הבורא ית', כי כך הוא טבע השופר מרעיד ומחריד, כמו שנאמר (עמוס ג/ו) אם ייתקע שופר בעיר ועם לא יחרדו.

העניין השמיני להזכירנו את יום הדין הגדול ולירא ממנו, שנאמר בו (צפניה א/טז) קרוב יום ה' הגדול קרוב ומהר מאד יום שופר ותרועה.

העניין התשיעי להזכירנו קיבוץ נדחי ישראל ולהתאוות אליו, שנאמר בו (ישעיה כז/ג) והיה ביום ההוא ייתקע בשופר גדול ובאו האובדים בארץ אשור וכו'.

העניין העשירי להזכירנו תחיית המתים ולהאמין בה, שנאמר בה (ישעיה יח/ג) כל יושבי תבל ארץ ... כנשוא נס הרים תראו וכתקוע שופר תשמעו.